

Уикипедия - възможност за внедряване на нов образователен ресурс със световна значимост във формалното обучение по английски език в България

Мая Маринова Маринова

докторант във Факултет по педагогика, Софийски университет

E-mail: mayammarinova@gmail.com

1. Въведение

Настоящата работа представя някои иновативни идеи за приложението на уики-технологии, и по-специално свободната електронна енциклопедия Уикипедия, в обучението по английски език в рамките на формалното образование. В настоящото изложение е разгледана тезата, че включването на Уикипедия във формалното обучение по английски в България може да способства за осъществяването на целите, залегнали в Меморандума за ученето през целия живот, приет от Европейската комисия през 2000 година.

Сред ключовите послания на Меморандума е постигането на *чуждоезикова компетентност, умения за работа с информационни и комуникационни технологии, и съпровождащите ги нови социални умения*. В това отношение английският език се ползва с по-особен статут – това е езикът, на който в днешно време се развиват всички информационни технологии и интернет и на него са разработени най-голям дял от електронните учебни ресурси в света. Сред целите на Меморандума е и *осигуряването на иновации в преподаването и ученето*, което е свързано с разработване на ефективни методи на преподаване и учене и внедряването им в процесите на непрекъснато и широкообхватно образование. В документа също така е залегнало и *довеждането на образованието по-близо до дома*, което предполага създаване на възможности за непрекъснато обучение възможно най-близо до обучаващите се – при удобни за тях време и място, и при приспособен към техните възможности темп на обучение. [1]

За отбелязване е, че през 2001 година Съветът на Европа утвърждава Европейската езикова рамка – документ, чиято задача е да унифицира и направи съпоставими нивата на езикова компетентност в цяла Европа. Рамката определя шест нови универсални

нива за езикова компетентност, като разделя езиковите умения на пет вида – слушане, четене, говорене (монолог и диалог) и писане.

Някои от тези видове умения, а именно *четене, писане и слушане*, могат успешно да се развият посредством включването на Уикипедия като елемент от *формалното обучение* по английски език. Под формално обучение се разбира йерархически структурирана, хронологически степенувана „образователна система“, която продължава от началното училище до завършване на университета и която включва като допълнение към общото академично обучение различни специализирани програми и институции за редовно техническо и професионално обучение. Формалното обучение представлява планиран образователен процес от гледна точка на цели, времева рамка, ресурси.

Безспорно, Уикипедия вече присъства като съществен фактор в *информалното учене*, т.е. в онзи комплексен процес, свързан с целия живот на човека, чрез който той, най-често непреднамерено и несъзнателно, придобива нагласи, ценности, умения и знания в резултат от ежедневните дейности, свързани с работата, семейството и свободното време. Докато сърфират в интернет, много хора, осъзнато или не, изпитват влиянието на Уикипедия: факт е, че днес при почти всякакви търсения в интернет търсачките като Гугъл, Уикипедия излиза на челни позиции и неслучайно се явява първи, а нерядко и единствен източник на информация за интернет потребителите. Неслучайно Уикипедия се смята за един от най-влиятелните и популярни сайтове в интернет със своите около 270 милиона читатели месечно.

2. Мястото на Уикипедия в образованието

Свободната електронна енциклопедия Уикипедия е най-известният пример за сайт, изграден на базата на технологията „уики“. Създателят на първия уики софтуер Уорд Кънингам описва технологията като „най-простата онлайн база данни, която е възможно изобщо да функционира“. [2] Уикитата позволяват на всички свои потребители да генерират и редактират съдържанието им. Всички промени могат да се проследят публично и старите версии на всяка страница се пазят в нейната история.

Приложенията на уики са много и разнообразни. Сред най-често споменаваните са: съвместно писане, създаване на обща база от знания и управлението ѝ, ревюта и сравнения на различни продукти, дискутиране на научни теории, брейнсторминг и обмен на идеи, развойна дейност и изследвания, планиране на събития и, разбира се,

интерактивно учене в интернет среда. [3] Наблюдава се растяща тенденция да се използва уики технологията във висшето образование като среда за учене и оценяване. [4]

Уикипедия е създадена в началото на 2001 година в САЩ, оригинално на английски език, и за деветте години от своето съществуване вече наброява над 3 милиона статии и се е превърнала в един от най-популярните сайтове в интернет – понастоящем е на шеста позиция по популярност измежду няколко милиарда уебсайтове и единственият измежду топ 20 сайтове, който се поддържа от организация с идеална цел. [5] Първоначалната идея за Уикипедия като колаборативна енциклопедия, публикувана под свободен лиценз, бързо се разраства и днес проектът съдържа общо над 15 милиона статии на над 270 световни езика и диалекта [6, 7], и освен енциклопедията поддържа и множество сродни проекти – многоезичния и мултифункционален Уикиречник, колекцията от цитати, пословици и поговорки Уикицитат, проектът за съвместно изграждане на учебно съдържание Уикиверситет, хранилището на свободно мултимедийно съдържание Общомедия и много други. Българската версия на Уикипедия съществува от края на 2003 година и скоро предстои да отбележи стохилядната си статия, с което да влезе в семейството на най-големите уикипедии (а към момента се намира на 32-ро място) [7]. През ноември 2009 година Българоезичната Уикипедия печели специалния приз за принос към българското уебпространство на десетото юбилейно издание на престижния конкурс БГ Сайт.

Макар че Уикипедия е един от най-ценните образователни ресурси в световен мащаб, в България той все още е почти неоползотворен, особено по отношение на формалното обучение. А такива възможности, от края на 2008 година насам, вече са разглеждани на университетско ниво за дисциплините „Онлайн медии и ПР“ в Нов български университет, „Политическа философия“ в Университета за национално и световно стопанство и „Електронно обучение“ във Факултета по математика и информатика на Софийски университет. Всъщност, в световен мащаб първите подобни университетски проекти датират от 2004 година. Оттогава досега около 140 университета и колежа в Северна Америка, Европа и Азия са прилагали писането на енциклопедични статии в англоезичната Уикипедия като образователна практика в десетки различни научни области [8].

Към момента в България възможностите, които предлага Уикипедия по отношение на *формалното обучение по английски език*, все още не са усвоени. Тук ще разгледаме трите езиковите умения, в чието развиване Уикипедия би могла да намери най-пряко приложение: *четене, слушане и писане*. Ще бъдат представени и възможностите, които Уикипедия дава по отношение развитието на уменията за *превод* на изучаващите английски език..

2.1. Четене с разбиране

Упражнението четене с разбиране (на английски: *reading comprehension*) развива способността за разбиране на чуждоезичен писмен текст и позволява на читателя да взаимодейства с текста по един съдържателен начин. То хвърля мост между пасивното и активното четене – от букви и думи към цели контексти.

Уикипедия е първата по рода си широкопрофилна енциклопедия, която се пише от читателите си. Един от водещите принципи за съдържанието ѝ е тя да се пише на език, достъпен за максимално широка аудитория, което важи дори и за по-тясно специализираните теми, застъпени в нея. По този начин голяма част от статиите в англоезичната Уикипедия могат да бъдат интегрирани в учебния процес като упражнения за четене с разбиране, както в рамките на учебния час, така и за домашна работа.

В рамките на учебния час могат да се ползват отпечатани текстове на подбрани от преподавателя уики-статии с подходящо зададени въпроси и задачи към текста. Непосредствено изхождайки от характерната за уикистатииите структура със смислово обособени раздели, може например да се постави като задача по текста: да се свържат отделните раздели в статията със съответстващите им заглавия. Друг вариант на това упражнение е да се премахнат изцяло заглавията на разделите и учащите да дадат своите предложения за подходящи заглавия. Разбира се, може да се зададат и обичайните задачи за разбиране на съдържанието на текста – чрез отворени въпроси или въпроси от тип *лъжа/истина*.

Интересно е да се отбележи, че когато се поставя като упражнение за домашно (при налична интернет връзка), четенето на Уикипедия, подобно на всеки хипертекст, е един постоянен нелинеен процес – самата уики технология провокира учащите да последват поне някои от множеството релевантни сини препратки, съдържащи се в статиите, които най-често дават по-обща или по-специфична информация, както и

връзки към други статии, които помагат за по-пълно вникване в темата. По този начин учащите са стимулирани самостоятелно да дообогатяват общата си култура.

2.2 Слушане с разбиране

За изучаващи чужд език, в това число английски, развиването на уменията за разбиране при слушане (listening comprehension) е от изключително значение. Изследване показва, че обучаемите с добри умения за разбиране при слушане се представят по-ефективно в класните занимания [9]. Лингвисти като Портър и Портър (1987), Браун (2001) и Мангубай (2002) препоръчват използването на автентични текстове в чуждоезиковото обучение за развиването на комуникативните умения на учащите [10]. В този смисъл ще представим възможностите, които Уикипедия предлага в това отношение.

Към април 2010 година, Уикипедия на английски език разполага с над 800 аудио версии на енциклопедични статии, спадащи към практически всички области на човешкото познание: изкуство и култура, природни и точни науки, обществени науки, история, икономика, образование, лингвистика, медии и комуникации, интернет, технологии и техника, спорт, начин на живот и свободно време, и още много интердисциплинарни области. В голямата си част тези статии се озвучават от редактори на Уикипедия, за които английският е роден език. Сред препоръките за озвучаване на уикистатии изрично е записано, че приоритет се отдава на т.нар. „избрани статии“ (*featured articles*), които са отличени от уикипедианската общност като образци на качествено разработено енциклопедично съдържание. Това на свой ред ги прави изключително подходящи и като образователен ресурс по отношение на тяхната изчерпателност и прецизност на фактологията, изказа и граматиката. Високото качество, лесният и безплатен достъп до тези аудио статии ги прави особено полезен ресурс за преподавателите по английски език.

По-конкретно, една възможна техника за развиване на уменията за слушане и разбиране на по-дълги текстове, е да се възлагат на студентите различни въпроси за разбиране, свързани с избрана от преподавателя тема. След като са слушали аудио статията от англоезичната Уикипедия (от един до три пъти) и са си водили бележки, обучаемите могат да обсъдят събраната от тях информация в изграждане на една пълна картина на текста и отговор на поставени въпроси по съдържанието. По този интерактивен начин учащите развиват уменията си не само за слушане, произношение

и разбиране, а също и за общуване и работа в екип.

2.3 Писане

Уикипедия предлага не само ресурс за четене и слушане, а е отличителна преди всичко с възможностите, които предлага на своите читатели да допринасят към нея със свои текстове.

Една интересна възможност за преподавателите по английски като чужд език предлага сродният проект Simple English Wikipedia. Това е издание на Уикипедия, написано основно на базов английски и т. нар. Special English, използван от радио Voice of America в ежедневните им емисии, ориентиран към слушатели, за които английският не е роден език и не се ползва ежедневно, с ограничен речник от около 1500 думи и опростена граматика. Целта на Simple English Wikipedia е да задоволи нуждите от енциклопедично съдържание на хора с различни потребности като ученици, деца и възрастни, изучаващи английски като чужд език. Допринасянето към тази версия на Уикипедия може да бъде полезно упражнение за създаване на текстове на английски от учащи се с по-ниско ниво на владение на езика. Така например, те могат да развиват уменията си за писане на английски със статии по теми свързани с родната си страна, населени места и забележителности, биографии на значими личности и др.

2.4. Превод

Не на последно място Уикипедия разкрива възможности и за превод от англоезичната версия, бидейки най-богатата откъм съдържание версия на проекта. Доказана е ролята на упражненията по превод за ефективното изучаване на чужд език. Аналогично, и преводът от една уикипедия в друга се е доказал с годините като една от най-добрите и широко прилагани практики за разрастване на съдържанието на едно уики.

В Уикипедия на английски има огромен брой добре развити теми, за които в българоезичната версия все още няма написани статии или темите са недоразвити. Това дава възможност на преподавателя да подбере и предложи богат набор от теми за превод – във връзка с изучаваното учебно съдържание, а също и съобразно интересите и потребностите на своите ученици, с което допълнително да ги мотивира.

Преводът на енциклопедични статии е нещо наистина специфично, но и несложно за овладяване, особено за хора на науката, студенти и дори ученици в гимназиален

курс. Хиляди хора, които не работят като съставители на енциклопедии и не са задължително научни работници, ежедневно допринасят към Уикипедия с качествени енциклопедични текстове. За това не се изисква артистичност или оригиналност, нужна е обаче критичност при пресяването на информацията, и последователност в поднасянето ѝ. Статиите в Уикипедия следва да бъдат написани в подходящ стил, неутрално и базирайки се на благонадеждни източници. Опитните редактори на Уикипедия развиват добър усет по отношение качеството на източниците и може да се твърди, че участието в проекта способства развитието на критично мислене у учащите, а също и добра преценка за различните източници на информация (особено нужна в интернет-пространството).

Често срещана критика срещу Уикипедия е, че някои статии съдържат непълно, неактуално или неточно съдържание. Такива статии, които не биха били подходящи за упражнение по превод, обикновено са обозначени с шаблони за обработка, където са изредени препоръки за развитието на статията (например: форматиране, допълване на раздел, посочване на още благонадеждни източници). Трябва да се отбележи, че за да се организира ефективно интегрирането на Уикипедия в обучението по английски, е необходимо в началото самият преподавател да добие ясна представа за Уикипедия, основните ѝ принципи, ценности и механизми на функциониране, така че да може да подбира и използва качествени материали. Това не е сложно, благодарение на редицата достъпно написани помощни страници и възможността за съдействие от страна на уикипедианската общност.

3 Заключение

Важна предпоставка за изграждане на общество, базирано на знанията представлява разработването и въвеждането на иновативни методи на преподаване и учене на английски език. Представените в настоящата тема идеи за използване на Уикипедия в обучението по английски език са само малка част от перспективните възможности, които този значим, но все още неусвоен в България образователен ресурс предлага не само в сферата на информалното учене, а и в широк кръг от дисциплини във формалното обучение.

Източници

1. „Меморандум на Европейската комисия за ученето през целия живот“, 30.10.2000 г.,

- текстът на Меморандума в сайта на Европейската комисия – <http://ec.europa.eu/education/policies/lll/life/memoen.pdf>)
2. What is Wiki, Ward Cunningham, 27 June 2002, <http://www.wiki.org/wiki.cgi?WhatIsWiki>
 3. Uses of a wiki, http://www.wikia.com/wiki/Uses_of_a_wiki, към 16 април 2010 година
 4. Using wikis as a learning tool in higher education, Irina Elgort. Proceedings of the conference "ICT: Providing choices for learners and learning", Singapore 2-5 December 2007, <http://www.ascilite.org.au/conferences/singapore07/procs/elgort.pdf>
 5. <http://www.alexa.com/topsites> към 16 април 2010 година
 6. Новини от Уикимедия, http://meta.wikimedia.org/wiki/Wikimedia_News
 7. Статистики за Уикипедия на различни езици, http://meta.wikimedia.org/wiki/List_of_Wikipedias
 8. Училищни и университетски проекти в Уикипедия, http://en.wikipedia.org/wiki/Schools_and_universities_project
 9. Brown, D. (2001). Teaching by principle—an interactive approach to language pedagogy. Addison Wesley Longman: New York.
 10. ESL Listening Comprehension: Practical Guidelines for Teachers, Justine Ross <http://iteslj.org/Techniques/Ross-ListeningComprehension.html>